

Toruń, 21.09.2024 r.

dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

Katedra Systemów Politycznych

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Emila Kwidzińskiego

pt. ***Zieloni w Parlamencie Europejskim: ideologia, program polityczny i wizja integracji europejskiej w latach 1979–2024*** przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. UG, dr. hab. **Piotra Niwińskiego** oraz prof. dr. hab. **Bogdana Chrzanowskiego**, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2024, ss. 305

1. Ocena rozprawy doktorskiej

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr. Emila Kwidzińskiego pt. ***Zieloni w Parlamencie Europejskim: ideologia, program polityczny i wizja integracji europejskiej w latach 1979–2024*** stanowi zwieńczenie kilkuletnich, rzetelnie przeprowadzonych pod względem metodologicznym badań naukowych, które stanowią istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji, przyczyniając się do rozwoju naukowego poznania.

Bez wątplenia Doktorant podjął tematykę niezwykle ważną nie tylko z poznawczego, ale także – a może przede wszystkim – z praktycznego punktu widzenia. Wynikami swoich dociekań badawczych zdecydował się wypełnić istniejącą w polskiej literaturze politologicznej lukę, przygotowując opracowanie w zamierzeniach kompleksowo omawiające działalność grupy

Zielonych w Parlamencie Europejskim. Co więcej, w moim przekonaniu Autor recenzowanej dysertacji zrealizował swój projekt z sukcesem, zarówno z teoretycznego, jak i empirycznego punktu widzenia.

Tytułowa problematyka jest rudymmentarna dla życia społecznego. Ponadto wśród argumentów wskazywanych przez Kandydata, które przemawiają za podjęciem szerszej refleksji naukowej w tym obszarze, szczególnie istotne wydają się dwa, które Doktorant scharakteryzował następująco: „część postulatów Zielonych trafiła w ostatnich latach do programów partii głównego nurtu (chadeckich, socjaldemokratycznych, liberalnych), co jest dowodem na wzrost znaczenia części założeń »zielonej polityki« w politycznym *mainstreamie*. [Ponadto] gwałtowny wzrost znaczenia szeroko pojętej ekologii prowokuje pytania o polityczne implikacje tego zjawiska, w tym o rolę, program i wpływ ugrupowań, których postulaty skupiają się wokół zagadnień związanych ze środowiskiem naturalnym” (s. 7).

Na szczególną uwagę zasługuje konstrukcja dysertacji, która stanowi jedną z przesłanek oceny spójności prowadzonych przez Doktoranta wywodów. Kandydat w nawiązaniu do założeń badawczych rozprawy, w szczególności celu pracy (określonego w tytule dzieła), postawionych hipotez oraz pytań badawczych, podzielił tekst na pięć problemowych rozdziałów. *Wstęp*, *Zakończenie*, *Bibliografia* oraz *Spis tabel* i *Spis rycin* dopełniają całości. W mojej ocenie układ pracy nie wzbudza poważniejszych zastrzeżeń. Autor rozprawy zdecydował się zbudować swój projekt badawczy z uwzględnieniem narracji prowadzonej według kryterium chronologiczno-problemowego. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest właściwie rozbudowana, symetryczna i przekonująca.

Tytuł pracy trafnie i precyzyjnie określa przedmiot zawartych w niej rozważań. Autor wprowadza wyraźną cezurę czasową i precyzyjnie wyjaśnia we *Wstępie* moment początkowy i końcowy projektu, wskazując na racjonalne powody przyjęcia ram temporalnych w rozprawie. Recenzowana dysertacja została podzielona na dwie części. Część teoretyczną tworzą dwa pierwsze rozdziały opracowania (rozdział 1. *Współczesne wizje Unii Europejskiej* oraz rozdział 2. *Partia Zielonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej*

ideologia, rozwój i główne elementy programu politycznego). Na drugą część, o charakterze analitycznym, składają się trzy kolejne rozdziały rozprawy (rozdział 3. *Od pierwszych wyborów europejskich do upadku „żelaznej kurtyny”: Zieloni wobec integracji europejskiej w latach 1979–1989*; rozdział 4. *Od eurosceptycyzmu do proeuropeizmu: Zieloni w latach 1989–2004*; rozdział 5. *Od rozszerzenia Unii Europejskiej do Europejskiego Zielonego Ładu: Zieloni w latach 2004–2024*).

Dokonując oceny poszczególnych części pracy, które – jak już zauważyłam – bez wątpienia wpisują się w przygotowany projekt, pozwalając zrealizować wyróżniony cel badań, uważam, że warto byłoby jednak rozważyć dokonanie pewnych zmian w tekście dysertacji związanych z jej redakcją. I tak pierwsze rozdziały teoretyczne, wprowadzające, wydają się w kontekście zamierzeń badawczych Autora zbyt rozbudowane, czasem zawierają informacje encyklopedyczne, które lepiej byłoby wyróżnić w formie przypisów erudycyjnych, nie mają one bowiem znaczenia w kontekście poszukiwania odpowiedzi na pytania badawcze postawione w pracy. Ponadto szczególnie rozdziały 4 i 5 dysertacji, w których Autor zamieszcza tabele dotyczące sytuacji powyborczej Zielonych w kolejnych kadencjach Parlamentu Europejskiego w badanym okresie, warto byłoby wzmocnić o elementy ocenne i prognostyczne, minimalizując tym samym wrażenie, że deskrypcja jest metodą dominującą w procesie badawczym. To odczucie zmarnowanego potencjału analitycznego może wzmocniać przyjęty w przeważającej części rozprawy chronologiczny model omawiania zagadnienia, gdzie prezentacja pozycji powyborczej Zielonych przeplata się z wątkami programowymi. Jestem zdania, że zaprezentowanie kwestii wyborczych w osobnym rozdziale pracy oraz poświęcenie innej części rozprawy doktorskiej zagadnieniom programowym i zachodzącym zmianom na tym polu stworzyłoby przestrzeń do bardziej wnikliwych analiz w zakresie przyczyn, determinantów i kierunków przeobrażeń następujących w zakresie działalności Zielonych na arenie europejskiej.

Dobrze oceniam stopień przygotowania Doktoranta z zakresu metodologii badań w obszarze nauk społecznych. Świadczy o tym m.in. treść *Wstępu* do

dysertacji, stanowiącego ważny element projektu badawczego. Kandydat zarysowuje w nim ambitny problem badawczy, wyróżnia trzy hipotezy: „1) Fundamentem ideowym grupy Zielonych w Parlamencie Europejskim jest ideologia ekologizmu, której wpływ jest nadrzędny wobec różnic narodowych wewnątrz grupy; 2) Program polityczny grupy Zielonych ewoluował na przestrzeni lat od antysystemowej agendy skupionej na ochronie środowiska do prosystemowej agendy obejmującej wszystkie obszary polityki Unii Europejskiej; 3) Wizja integracji europejskiej grupy Zielonych najbliższa jest idei federalizmu” (s. 8); stawia szereg pytań badawczych („Na jakich zasadach ideowych oparta jest działalność grupy Zielonych? Jakie były główne zmiany w ideologii, programie politycznym i wizji integracji europejskiej grupy Zielonych pomiędzy 1979 a 2024 rokiem? Jaka rolę w programie europejskich Zielonych odgrywały różnice pomiędzy poszczególnymi ugrupowaniami narodowymi? Jakie są kluczowe różnice w podejściu do wizji integracji europejskiej pomiędzy Zielonymi z różnych państw europejskich? Jakie czynniki historyczne, kulturowe i ekonomiczne wpłynęły na różny stopień sukcesu Zielonych w poszczególnych regionach Europy? Jak zmieniała się rola i wpływ Zielonych w Parlamencie Europejskim na przestrzeni lat? Jakie zmiany w strukturze organizacyjnej partii Zielonych miały miejsce w odpowiedzi na ich rosnące znaczenie polityczne? Jak Zieloni reagują na zmiany klimatyczne i jakie strategie proponują w tym zakresie? Jakie są główne wyzwania dla Zielonych w kształtowaniu polityki na poziomie międzynarodowym? Jakie są najważniejsze osiągnięcia Zielonych w Parlamencie Europejskim? Jakie są kluczowe postaci w historii partii Zielonych i jaki miały wpływ na ich rozwój? Jakie są główne wyzwania dla grupy Zielonych w kontekście rosnącego wpływu idei ekologicznych w polityce głównego nurtu? Jakie są przyszłe kierunki rozwoju partii Zielonych w kontekście rosnących problemów środowiskowych i towarzyszących im kontrowersji? Jakie są perspektywy przyszłych sukcesów grupy Zielonych?”); wskazuje użyte metody badawcze (metoda jakościowej analizy treści, metoda studiów przypadku), prezentuje przyjętą systematykę pracy (s. 11–14).

W mojej ocenie pytania badawcze postawione przez Kandydata są trafne. Pozwoliły one Autorowi z powodzeniem przeprowadzić proces badawczy

ukierunkowany na weryfikację bądź falsyfikację postawionych hipotez. Mam jednak wątpliwość, czy rzeczywiście należało stawiać ich aż tak dużą liczbę. W rezultacie weryfikacja, czy Autor udziela na nie odpowiedzi, nie należy do najprostszycch zadań. Recenzentowi dysertacji ułatwiłoby z pewnością wyróżnienie w systematyce rozdziałów części podsumowującej prowadzone rozważania. Zabieg ten podniósłby także wartość merytoryczną rozprawy. Wyodrębnienie w treści kolejnych części pracy podsumowań powinno pozwolić Doktorantowi na dokonanie prezentacji wniosków dotyczących poszczególnych fragmentów omawianego dzieła, ukierunkowanych na postawiony cel, wyróżnione hipotezy oraz pytania badawcze. Ich brak w pewnym stopniu obniża poziom własnych dociekań mgr. Emila Kwidzińskiego i nie pozwala wystawić najwyższej noty Autorowi za umiejętności w zakresie syntezy interpretacji faktów, przedstawiania Czytelnikowi własnych myśli, argumentów i kontrargumentów wobec postawionych tez. Ten mankament dostrzeżony w projekcie ograniczył możliwości Kandydata w zakresie udokumentowania posiadanych kompetencji analityczno-ocennych. Z tego samego powodu jestem ciekawa oceny Doktoranta dotyczącej przyszłości Zielonych w PE i potencjalnych, uwarunkowanych sytuacją polityczną zmian programowych. Umiejętności w zakresie budowania prognoz stanowią istotną cechę dobrego badacza.

Należy odnotować, że Doktorant przeprowadza we *Wstępie* recenzowanego dzieła ocenę literatury przedmiotu, wskazuje na rodzaj użytych w badaniach źródeł, w szczególności wylicza „dokumenty programowe grupy Zielonych, przede wszystkim wydawane w latach 1984–2024 przy okazji kampanii wyborczych do Parlamentu Europejskiego manifesty” (s. 10, w tym zdaniu Autora wkradł się mały błąd gramatyczny).

Bezspornie – jak już wskazałam – w badaniach na gruncie nauk społecznych niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy oraz hipotez. Procesowi weryfikacji kwalifikacji badawczych Kandydata do stopnia doktora służy również ocena powiązania tych elementów z odpowiednio dobranymi metodami. Jestem zdania, że

zastosowane przez mgr. Emila Kwidzińskiego ww. metody zostały właściwie dobrane, a następnie użyte w prowadzonych badaniach.

Zasadniczą część rozważań zaprezentowanych w dość jednak skromnym co do formy *Zakończeniu* rozprawy stanowi ostateczna weryfikacja wyróżnionych hipotez. Pierwszą z nich Autor falsyfikuje, dwie kolejne zostają potwierdzone w rezultacie przeprowadzonych analiz. Treść tej części rozprawy doktorskiej mimo wszystko świadczy o dojrzałości metodologicznej Doktoranta. Dowodzi jego wiedzy i znajomości dotychczasowych ustaleń naukowych w zakresie omawianej problematyki.

Bibliografia wykorzystana w recenzowanej rozprawie doktorskiej jest całkiem obszerna oraz zróżnicowana. Doktorant sięga także po anglojęzyczne dokumenty i opracowania. Wykaz użytej literatury wyliczony został na blisko 30 stronach. Należy odnotować, że w *Bibliografii* wyróżniono ważniejsze prace zarówno zagranicznych, jak i polskich badaczy, które powinny być wykorzystane do realizacji zamierzeń badawczych. Autor sięga po opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym oraz prace mające bardziej praktyczną naturę. Czyni to zaś zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym i wymogami metodologicznymi z obszaru nauk społecznych, choć przyznam, że zastanowiło mnie to, że większość przywoływanych dzieł ma datę wydania do mniej więcej 2013 r., a wyraźnie określony moment końcowy rozważań to przecież 2024 r. Przy tak określonym tematycznie projekcie proporcja opracowań anglojęzycznych do polskich też powinna przechylać się na korzyść tych pierwszych. Wydaje się również, że w kontekście trzeciego wyróżnionego w tytule dysertacji komponentu do analizy, a mianowicie „wizji”, warto było sięgnąć także po artykuły prasowe, wypowiedzi polityków, treści publikowane w sieci i na ich podstawie zastanowić się nad przyszłością grupy Zielnych w UE – szansach, wyzwaniach i zagrożeniach, kierunkach działania itd. Mimo powyższych uszczerbków przeprowadzona kwerenda pozwoliła Autorowi z powodzeniem zmierzyć się z tą niełatwą i dotychczas słabo jeszcze zbadaną w polskiej literaturze politologicznej problematyką.

Wysoko oceniam stronę formalną opracowania. Pan mgr Emil Kwidziński używa erudycyjnego i przejrzystego języka wypowiedzi, prezentując logiczny,

uporządkowany tok rozważań. Co warto podkreślić, Kandydat prezentuje tytułowe zagadnienie z wykorzystaniem fachowej terminologii (czasem błędnie zamiennie używa pojęć „państwo” i „kraj”). Wywód naukowy Doktoranta znajduje odzwierciedlenie w zasadnej argumentacji. Redakcja językowa dzieła jest na wysokim poziomie. Autor używa poprawnej polszczyzny w eleganckim wydaniu. Aparat naukowy jest stosowany przez Kandydata zgodnie z przyjętymi normami. Również szata graficzna rozprawy jest na wysokim poziomie edytorskim.

W pracy pojawiają się nieliczne uszczerbki interpunkcyjne i literowe, jak chociażby „Parlament europejski”, czy też zapisywanie małą literą nazwy instytucji. Na s. 119: „Podczas inauguracji Zgromadzenia w 1952 roku **[dzień?]** w podniosłych słowach zwracał się do deputowanych jako przedstawicieli »pierwszego w Europie suwerennego parlamentu ustanowionego na zasadzie ponadnarodowej«, którego ustanowienie »wieńczy etap wielkiego postępu w naszych projektach na rzecz budowy nowej Europy«”. Czy „[dzień?]” to cytat czy błąd? Na s. 132: „Ostatecznie przed wyborami do Parlamentu Europejskiego utworzona została lista Europe Ecology, która skupiała aktywistów związanych z różnymi mniejszymi organizacjami” – powinno być Europe **É**cologie (ten błąd powtarza się w pracy). Na s. 155 jest „nie jednomyślna”. Na s. 156 czytamy: „[...] wyrażali przekonanie, że udział ugrupowań ekologicznych w wyborach europejskich w najgorszym wypadku jest sprzeczne z oddolnymi celami ruchu [...]”, na s. 237 z kolei: „Promowali zrównoważone zarządzanie zasobami rybnymi i biodiverystyfikację” (chodzi o biodwersyfikację), a na 264: „Odpowiedzialna i odpowiedzialna pomoc w zakresie bezpieczeństwa”. W niektórych miejscach dysertacji Autor stosuje dywizy zamiast półpauz bądź myślników. Są to jednak błędy incydentalne, do usunięcia w szybkiej korekcie przed ewentualną publikacją dzieła.

2. Wniosek końcowy

W mojej ocenie sformułowane przez Doktoranta hipotezy, wyróżnione pytania badawcze, jak również sposób przedstawienia stanu wiedzy z zakresy

tytułowej problematyki oraz omówienie bazy literaturowej z prezentacją użytych źródeł oraz wykorzystanych metod badawczych dowodzą, że dysertacja autorstwa mgr. Emila Kwidzińskiego pt. *Zieloni w Parlamencie Europejskim: ideologia, program polityczny i wizja integracji europejskiej w latach 1979–2024* ma charakter oryginalny.

W mojej ocenie recenzowana rozprawa doktorska jest zarówno od strony metodologicznej, jak i merytorycznej dojrzałym dziełem. Stanowi przykład twórczości naukowej, której Autor używa dobrego warsztatu badawczego. Pragnę podkreślić, że zastosowane przez Kandydata instrumentarium badawcze oraz treść i forma pracy dowodzą umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Podsumowując, mgr Emil Kwidziński przygotował rzetelny projekt badawczy spełniający wymogi stawiane opracowaniom będącym podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora. Zgłoszone w recenzji krytyczne uwagi nie pomniejszają wysokich walorów naukowych ocenianej dysertacji.

Formułując wniosek końcowy, stwierdzam, że oceniana rozprawa doktorska Pana mgr. Emila Kwidzińskiego pt. *Zieloni w Parlamencie Europejskim: ideologia, program polityczny i wizja integracji europejskiej w latach 1979–2024* spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim (patrz: art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz.U. 2017, poz. 1789 w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz.U. 2018, poz. 1669).

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr. Emila Kwidzińskiego do kolejnych przewidzianych przepisami prawa etapów przewodu doktorskiego w sprawie nadania stopnia doktora w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Joanna Marszałek-Kawa